

Téma výzkumu

Poznávací procesy dětí

během muzejní edukace

a způsoby jejich ovlivňování

Tematický okruh
Animace kulturního dědictví

Mgr. Kateřina Tomešková, edukační pracoviště VPO
Muzea Komenského v Přerově

II. ročník doktorského studia KVV PdF UP v Olomouci

Kvalitativní výzkum z oblasti muzejní pedagogiky

- **Názor F. Waidachera:**

„... ani v případě muzeí, která se na vyučování návštěvníků vyloženě zaměřila a pokusila se jim zprostředkovat vědomosti, není dodnes žádný důkaz o tom, že se jim to skutečně podařilo“
(Waidacher, 1999, s. 138)

- **Výzva P. Šobáňové:**

„Úkolem muzejní pedagogiky do budoucna bude – právě v obraně před svými kritiky – prokázat účinnost svých metod také nezpochybnitelnými empirickými šetřeními“
(Šobáňová, 2012, s. 187)

Hypotéza

- ***„Během muzejní edukace dochází k bohatým edukačním efektům a neformálnímu rozvíjení klíčových kompetencí ...“***
(citace z anotace zadání disertační práce doktorandky)

- ***„Obsah muzejní edukace bude vycházet ze specifika konkrétní paměťové kulturní instituce, na jejíž půdě se výzkum realizuje“***
(citace tamtéž)

Muzeum Komenského v Přerově

... v muzejní ŠKOLE HROU
je při bádání a poznávání veselo...

muzeum

tel. +420 581 318 000
fax +420 581 318 000
info@muzeumprerov.cz
www.muzeumprerov.cz

Muzeum Komenského v Přerově, s. r. o.
Přerov 752 01
752 01 Přerov

Muzejní ŠKOLA HROU

- *„Hra v jakémkoliv věku nemá pouze bavit, ale pokud možno také vzdělávat“* (Jan Amos Komenský, cit. in Nejnovější metoda jazyků, 1964, s. 340 – 345).
- *„Toto krédo lze velmi dobře uchopit a vyzdvihnout na půdě muzejní pedagogiky. Tato mladá pedagogická disciplína se orientuje na proces práce s návštěvníkem muzea a nabízí poznatky o formálním, neformálním, ale i informálním vzdělávání...“* (Tomešková, 2011, s. 216 – 218).
- *„K nejvíce oblíbeným formám oživujících činností pro všechny věkové skupiny návštěvníků muzea patří hravá animace“* (tamtéž, s. 216)

Oblasti výzkumu

- **Oblasti výzkumu – hierarchie konceptů výzkumného šetření:**
- Pedagogika
- Zážitková pedagogika
- Výtvarná a muzejní pedagogika
- Muzejní edukace v rámci animačních a lektorských programů pro školy

Klíčová slova

- **Klíčová slova:**
- animace kulturního dědictví - edukační potenciál muzea
- didaktické dovednosti – tvorba pedagogické situace
- didaktická znalost obsahu - tvořivá expresivita
- kognitivní poznávání – reflexe muzejní edukace

Cíle výzkumu

- **Cíle výzkumu:**
- krátký vhled do vývoje vzdělávání v dané paměťové instituci v minulosti a v současnosti
- zmapování bohaté škály edukačních aktivit Muzea Komenského v Přerově
- důraz na specifikum práce se žáky I. stupně ZŠ, potažmo s jednotlivci této věkové skupiny
- reflexe muzejní edukace – tvořivě expresivní úlohy
- analýza výukových metod – didaktické uchopení obsahu
- tvorba podnětných pedagogických situací – návrhy konkrétních alterací ve výše uvedené paměťové instituci
- **zobecnění výsledků výzkumu**

Výzkumné otázky

- **Základní výzkumné otázky - nástřel možných témat:**
 - 1. Jak souvisí objektové učení s muzejní edukací?
 - 2. Jak pomáhá zážitková pedagogika muzejní edukaci?
 - 3. Jakou roli hrají didaktické prostředky v muzejní edukaci?
 - **4. Jakým způsobem jsou ovlivňovány poznávací procesy dětí v rámci muzejní edukace?**
 - 5. Jaké typy muzejních pedagogických situací jsou nejvhodnější pro poznávací proces dítěte?
 - 6. Jak tvořit pedagogické situace v muzeu, aby vedly žáka k vyšším úrovním poznání?
 - 7. Jak docílit v muzeu rozvíjení klíčových kompetencí žáků (směřovat naplněním obsahu ke kompetenční vrstvě)?

Specifikace výzkumného problému

- **Poznávací procesy dětí v muzeu jsou primárně ovlivňovány specifickým muzejním prostředím, které nabízí mimo jiné díky setkání s autentickým předmětem bohatou škálu edukačních aktivit.**
- **Kvalita poznávání žáků v muzeu závisí především na dobré úrovni tvorby pedagogických situací, které vycházejí z prožitku, podporují kreativní myšlení a rozvíjení klíčových kompetencí.**

Kvalitativní výzkum - plán

- **Výzkumný vzorek:**
- Výzkumný vzorek tvoří návštěvníci animačních a lektorských programů Muzea Komenského v Přerově – především žáci I. stupně ZŠ – specifikum malotřídní školy

- **Způsob muzejní edukace školní skupiny:**
- S aktivní účastí muzejního pedagoga, popř. muzejního lektora

- **Základní typ výzkumu: KVALITATIVNÍ**

- **Výzkumné metody (k získávání dat):**
- Pozorování
- Rozhovor
- (Didaktický test, kresba, volné psaní)

Kvalitativní výzkum - plán

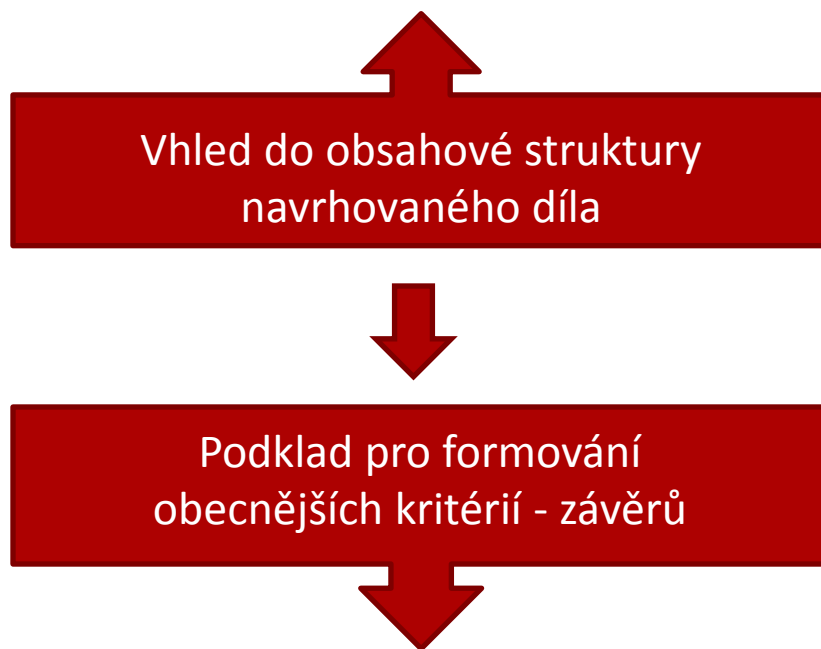
- **Metodika výzkumu:**
 - Tvořivé úlohy
 - Kazuistika
- **Výzkumný nástroj k metodě vyhodnocování a interpretace dat:**
 - (Zakotvená teorie)
 - Analýza dat případové studie
 - Konceptová analýza
na základě videostudie či zvukové nahrávky
- ***„Strukturální analýzy jsou zaměřené na sledování didaktických transformací obsahu a uspořádání vzdělávacího obsahu ve výuce“*** (Brückmanová, Janík, 2008, s. 89-102).

Konceptová analýza

- ***„Konceptová analýza vychází z tzv. myšlenkového obrazu pedagogického díla. To je integrovaný souhrn všech jazykových výrazů, jimiž lze v daném situačním kontextu popsat a charakterizovat reálné nebo předpokládané reálné možné stavy anebo proměny pedagogického díla“***
(Slavík, Wawrosz, 2004, s. 255).
- Každá obsahová struktura vyučovací jednotky , která má vést k tvorbě a poznávání, musí obsahovat „jádro tvořivé úlohy“, nutné pro samotnou existenci vyučovacího procesu.
- Složky jádra: obsahová CO ?
 technická JAK ?

Metodický postup analýzy

- 1. Základní výběr klíčových bodů obsahu a jejich zasazení do interpretačního rámce
- 2. Didaktická interpretace významových a logických vztahů mezi zjištěnými klíčovými body obsahu

Hermeneutická interpretace postupu

Důraz na pedagogickou
hodnotu výsledku

Výzkum je v určitém prostředí koncipován „*na dynamické rozhraní určité odborné oblasti či oboru a vyučovacího předmětu*“ (Janík, Slavík, 2007, s. 54-66)

Předpoklad:

Dodržíme-li v rámci muzejní edukace ontodidaktickou správnost a integritu zprostředkování muzejních obsahů a zároveň zohledníme psychodidaktické požadavky návštěvníků , pak mohou být kvalitně ovlivňovány poznávací procesy jednotlivce i skupiny.

Shodné pole výzkumu výtvarné a muzejní pedagogiky

- „V průběhu výuky se učitelovy didaktické znalosti obsahu dynamicky uplatňují v ‚mezeře‘ mezi žákovskými **prekoncepty** a k nim vztaženými **koncepty**“ (Slavík, Janík, 2007, s. 263-274).
- V uměleckých a kulturních oborech se v konceptu (pojmu) doplňuje interpretační stránka obsahu se stránkou zážitkovou.
- Výtvarná i muzejní pedagogika pracuje s pojmy, ale navíc upřednostňuje svůj vztah k „artefaktům“, ať už v podobě „vizuálně obrazného znakového systému“ nebo „muzeálie“.
- Tyto artefakty jsou příkladem a zároveň nezastupitelným nástrojem poznávání a prožívání lidské existence.

Východiska možných návrhů alterací (napříč obory)

- Při kvalitativním vyhodnocování úrovně výuky je podstatné **posuzovat každou pedagogickou situaci jako součást „celku“**.
- *„V rámci vzdělávání bereme v úvahu tři roviny činnosti žáků:*
- *1) základní koncepty, které tvoří znalostní a komunikační základnu vzdělávacího oboru...*
- ***2) poznávací procesy spojené s odpovídajícími interaktivními činnostmi...***
- *3) složitost (komplexita) úlohy, která přímo souvisí s náročností nebo aplikací, a tedy i s propojením mezi rozvojem klíčových kompetencí a osvojováním učiva...“*

(volná citace – Janík, Slavík, Najvar, 2011, s. 110)

Obecné zakotvení výzkumného šetření

- ***„Hledání a prošlapávání přístupných cest k výtvarnému dílu je společným zájmem výtvarné, muzejní a galerijní pedagogiky“*** (Šobáňová, 2007, s. 77).
- V muzeu je toto tvrzení posíleno probouzením zájmu dítěte o muzejní artefakt (muzeálii). Vezmeme-li v úvahu, že každý předmět v muzeu má svůj příběh, pak jej lze velmi hodnotně využít nejen k tvůrčímu poznávání, ale i k prostému pochopení běžného života lidí v určitém místě a čase.
- ***Vždyť „žít v příběhu znamená ctít paměť kultury a zároveň být odpovědný i sám sobě“*** (David, 2008, s. 83).

Závěrem

- **Popis fází výzkumu při aplikaci případové studie a jeho plnění:**
- A) Výzkumná otázka + -
- B) Definice případu +
- C) Volba strategie při výběru vzorku +
- D) **Metody tvorby dat** +
- E) Způsob hodnocení a analýzy dat + -
- F) Kritéria interpretace výsledků -
- G) Zpětná reflexe a kontrola -
- **H) Návrh a realizace závěrečné zprávy (formou DP)**

Jednota výzkumného pole

Zprostředkování umění a animace
kulturního dědictví – muzejní edukace

Dokumentární film z animačního programu Možná přijde i Mazánek
aneb Skutečné posezení ve školních škamnách

<http://www.youtube.com/watch?v=yr1R-AMxeBc>

Použitá literatura k prezentaci o výzkumu

- BRÜCKMANNOVÁ, M., JANÍK, T. Diagram obsahové struktury vyučovací hodiny: ukázka z výuky fyziky. In JANÍK, T. (ed.) a kol. *Metodologické problémy výzkumu didaktických znalostí obsahu*. Brno: Paido, 2008, s. 89-102. ISBN neudáno
- DAVID, Jiří. *Století dítěte a výzva obrazů (eseje)*. Brno : MU, 2008, s. 83. ISBN 978-80-210-4593-4.
- JANÍK, T., SLAVÍK, J., NAJVAR, P. *Kurikulární reforma na gymnáziích : Od virtuálních hospitací k videostudiím*. Praha : NÚV, divize VÚP, 2011, s. 110. ISBN 978-80-904966-6-8.
- KOMENSKÝ, Jan Amos. *Vybrané spisy Jana Amose Komenského. Sv. 3, Nejnovější metoda jazyků*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1964, s. 340 – 345. Základní pedagog. díla. Vybrané spisy Jana Amose Komenského.
- SLAVÍK, J., JANÍK, T. Fakta a fenomény v průniku didaktické teorie, výzkumu a praxe vzdělávání. *Pedagogika*, 2007, 57, č. 3, s. 263 – 274. ISSN 3330-3815.

Použitá literatura k prezentaci o výzkumu - pokračování

- SLAVÍK, J., WAWROSZ, P. *Umění zážitku, zážitek umění (teorie a praxe artefiletiky)*. II. díl. Praha: Univerzita Karlova - Pedagogická fakulta, 2004, s. 255. ISBN 80-7290-130-3.
- ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Edukační potenciál muzea*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. s. 187, 366. ISBN 978-80-244-3034-8.
- ŠOBÁŇOVÁ, Petra. Poznámky k Partnerství výtvarné a muzejní pedagogiky. In *Škola muzejní pedagogiky 1*. Olomouc : UP, 2007, s. 77. ISBN 978-80-244-1866-7.
- TOMEŠKOVÁ, Kateřina. Muzejní škola hrou a stáří. In *Studia Comeniana et historica*. Uherský Brod: Muzeum J.A.Komenského, 85-86/2011, s. 216 – 218. ISSN 0323-2220.
- WAIDACHER, Friedrich. *Príručka všeobecnej muzeológie*. Bratislava: Slovenské národné múzeum – Národné múzejné centrum, Vydavateľstvo SNM, 1999, s. 138. ISBN 80-8060-015-5.

Doporučená literatura k výzkumu

- **Doporučená základní literatura k výzkumu:**
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum : Základní metody a aplikace*. Vyd.1. Praha : Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.
- STRAUSS, Anselm; CORBINOVÁ, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu : Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Vyd.1. Boskovice : Nakladatelství Albert, 1999. 228 s. ISBN 80-85834-60-X.
- ŠVAŘÍČEK, Roman; ŠEĎOVÁ., Klára a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách: pravidla hry*. Vyd.1. Praha : Portál, 2007. 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

Děkuji za pozornost

Kontakt: tel. 725337426, e-mail: tomeskova@prerovmuzeum.cz

L. P. 2012